

MIĘDZY WISŁĄ A PILICĄ

MIĘDZY WISŁĄ A PILICĄ

STUDIA I MATERIAŁY HISTORYCZNE

Tom 3

Pod redakcją Beaty Wojciechowskiej
i Lidii Michalskiej-Brachy

UNIWERSYTET
Jana Kochanowskiego w Kielcach
INSTYTUT HISTORII
25-369 Kielce, ul. Żeromskiego 5
tel. 41/349-73-06

Książka wydana przy pomocy finansowej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego
i Stowarzyszenia Wydawniczego „Res Gestae”
przy Instytucie Historii Akademii Świętokrzyskiej
im. Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wydawnictwo
Akademii Świętokrzyskiej
Kielce 2002

Recenzenci

prof. dr hab. Wiesław Caban

prof. dr hab. Zenon Guldon

Opracowanie redakcyjne

Małgorzata Piątkowska

Korekta

Ewa Sikorska

Formatowanie komputerowe

Jarosław Dobrołowicz

Copyright © by Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej
im. Jana Kochanowskiego, Kielce 2002

Na okładce: Kielce po 1900 roku, widok na ulicę Bodzentyńską od strony Rynku.
Pocztówka ze zbiorów prywatnych Beaty Wojciechowskiej

ISBN 83-7133-189-4

Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej
25-369 Kielce, ul. Żeromskiego 5
t. bezp. (0-41) 344-99-57
t. centr. (0-41) 344-20-11, w. 296
f. x (0-41) 344-20-11, w. 298
http://www.pu.kielce.pl/wyd
e-mail: wyd@pu.kielce.pl

SPIS TREŚCI

Przedmowa – Beata Wojciechowska, Lidia Michalska-Bracha 7

ARTYKUŁY I KOMUNIKATY

- Franciszek Dąbrowski (Warszawa) – *Geneza i początek działalności komandorii joannitów w Zagości* 11
- Monika Saczyńska-Kaliszuck (Warszawa) – *Ekskomunika w społeczeństwie średniowiecznym. Spór o browar między krakowskimi markami a panią Anną (koniec XIV wieku)* 45
- Szymon Kazusek (Kielce) – *Kasztelania mniejsza żarnowska w XVI wieku. Kariery polityczne kasztelanów żarnowskich* 63
- Marta Pieniążek-Samek (Kielce) – *Sanctissimi Rosarii Liber. Księga Bractwa Różańcowego w dawnej kolegiacie (obecnie katedrze) kieleckiej jako źródło do badań nad społeczeństwem Kielc i okolic w XVII i pierwszej ćwierci XVIII wieku* 91
- Jarosław Kita (Łódź) – *Nadpilickie majątki ziemskie Ostrowskich z Maluszyna w XIX wieku w świetle archiwum rodzinnego* 139
- Piotr Wdowski (Radom) – *Urządzenie kolonialne wsi donacyjnej Jedlnia (1840–1846)* 155
- Robert Ślęzak (Włoszczowa) – *Duszpasterstwo i życie religijne w dekanacie włoszczowskim na przełomie XIX i XX wieku* 167
- Urszula Oettingen (Kielce) – *Dwór w południowo-zachodniej części Królestwa Polskiego w 1915 roku w świetle legionowych pamiętników* . . . 199
- Tomasz Borowiec (Kielce) – *Rywalizacja Młodych ze Starymi w obozie narodowym o przejęcie kierownictwa w Kielcach w latach 1927–1932* . . . 215
- Jan Główka (Kielce) – *Komisja Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Kielecko-Radomskiego i modernizacja przemysłu w Zagłębiu Staropolskim w latach 1937–1939* 243
- Jerzy Gapys (Kielce) – *Polityczne koncepcje ziemiaństwa i jego stosunek do najistotniejszych wydarzeń społeczno-politycznych na przykładzie dystryktu radomskiego w latach 1939–1945* 261

ARTYKUŁ POLEMICZNY

- Jakub Lewicki (Warszawa) – *O potrzebie dalszych badań nad pałacem biskupów krakowskich w Kielcach* 283

ŹRÓDŁA I MATERIAŁY

- Katarzyna Justyniarska (Kielce) – *Testamenty mieszkańców Krzyżanowic z XVI–XVIII wieku* 327

- Romana Guldon, Elwira Szczepaniak (Kielce) – *Źródła rękopiśmienne do dziejów Kielc* 341
- Marek Smulczyński (Kielce) – *Antoni Marczewski – lekarz i aptekarz kozienicki z końca XVIII wieku* 353

KRONIKA NAUKOWA

- Region świętokrzyski. Mit czy rzeczywistość?* – Mariusz Nowak (Kielce) 359
- Wies polska wobec zagrożeń, wyzwań i przełomów (XIX i XX wieku)* – Jerzy Gapys (Kielce) 363

RECENZJE

- Alina Cała, Hanna Węgrzynek, Gabriela Zalewska, Historia i kultura Żydów polskich. Słownik*, Warszawa 2000 – Jadwiga Muszyńska (Kielce) 369
- Renata Piasecka, Społeczeństwo powiatu jędrzejowskiego w latach 1918–1939, Kielce 2000* – Mariusz Nowak (Kielce) 373
- Region świętokrzyski. Mit czy rzeczywistość? Materiały konferencji naukowej, pod redakcją Jacka Wijaczki, Kielce 2001* – Jan Główka (Kielce) 379

PRZEDMOWA

Oddajemy do rąk czytelników kolejny tom studiów poświęconych dziejom międzyrzecza Wisły i Pilicy. Wydawnictwo, które, mamy nadzieję, staje się zwolna istotnym wyznacznikiem badań regionalnych, nie odbiega w sposobie ujęcia od pierwszych tomów serii, choć tym razem nie obejmuje problematyki pradziejów.

Zamieszczone publikacje charakteryzują się jednak zarówno różnorodnością podejmowanych zagadnień, jak i szerokim zakresem chronologicznym, począwszy od średniowiecza, przez okres nowożytny, aż po czasy najnowsze. Całość studiów obejmuje zatem szeroki zakres zagadnień, a autorzy zamieszczonych tu tekstów reprezentują kilka ośrodków naukowych. Redaktorzy tomu kontynuują zasadniczy zamysł wydawnictwa, które powinno być płaszczyzną przedstawiania i wymiany poglądów w badaniach nad przeszłością ziem między Wisłą a Pilicą dla możliwie szerokiego kręgu badaczy zainteresowanych tą częścią Polski. Przedstawiany zbiór studiów dotyczy wielu zagadnień badawczych, nierzadko odległych od siebie tematycznie. Część z nich ma już bogatą tradycję historiograficzną, na przykład początkowy artykuł, w którym autor powraca do problematyki dziejów joannitów w Zagości, znany do niedawna ze słynnego studium Kazimierza Tymienieckiego. Natomiast gros tekstów podejmuje zagadnienia nowe, rzadko lub zgoła dotychczas nie będące przedmiotem badań i przynoszące nowy materiał źródłowy. Wszystko mieści się w kręgu problematyki z zakresu dziejów Kościoła, duszpasterstwa, karier politycznych oraz różnorodnych przejawów życia religijnego, społecznego i gospodarczego. Całość studiów uzupełniają materiały źródłowe, recenzje oraz kronika naukowa.

Beata Wojciechowska
Lidia Michalska-Bracha